

«Хто не вміє говорити, кар'єри не зробить»

(Наполеон Бонапарт)

Кафедра конституційного права

Конституційно-процесуальне право України

Плани семінарських/практичних занять

Спеціальність 081-право

Студент-той, хто старається,

ретельно вчиться, вивчає

Завдання і методичні вказівки до семінарських занять:

Плани семінарських занять і методичні поради по їх підготовці і проведенню носять рекомендаційний характер і можуть уточнюватися керівниками семінарів.

Студенти готуються по всіх питаннях, які запропоновані по відповідній темі. Це забезпечує цілісність опрацювання проблеми. На обговорення можуть виноситися найбільш складні, цікаві та проблемні, які потребують обговорення питання. Крім того, коло питань може бути розширене керівником семінару.

Особливу увагу слід звернути на понятійний апарат науки конституційно-процесуального права України. Поняття засвоюються на лекціях, в процесі читання спеціальної літератури, в процесі обговорення на семінарі. Важливий системний підхід до понять конституційно-процесуального права, розуміння їх взаємозв'язку і місця кожного поняття в системі науки.

Необхідною частиною роботи студента по вивченню конституційно - процесуального права є робота з текстом Конституції і законів України, нормативно – правових актів, рішень Конституційного Суду України.

На семінарських заняттях студентами за дорученням викладача

можуть робитися невеликі повідомлення за часом, як правило, не більше 10 хв. Примірні теми для них рекомендуються в розробці. Ці питання найбільш складні, які потребують вивчення додаткової літератури, самостійного аналізу, міркувань і висновків, які виносяться доповідачем на обговорення групи.

Теми семінарів безпосередньо зв'язані з відповідними темами навчального курсу, хоча не завжди повністю співпадають з ними за формуваннями. Це пояснюється намаганням конкретизувати і поглибити матеріал лекції, виділити особливо складні і важливі проблеми. Разом з тим, літературу рекомендовану в навчальній програмі по темах курсу, слід використовувати для підготовки до відповідних семінарських занять.

Уточнення і доповнення джерел додається в рекомендаціях керівників семінарів.

Конституційно-процесуальне право України має досить широку нормативно-правову базу. В юридичних актах знайшли відображення різні аспекти конституційно-процесуальних відносин в Україні. Разом з тим ряд із них продовжує знаходитися в процесі становлення, а відповідні нормативні акти не стільки відображають вже існуючих положень, скільки повинні стимулювати виникнення нових конституційно-процесуальних відносин.

Це означає, що вивчення конституційно-процесуального права України не може бути обмежено формальною стороною справи - ознайомленням із документами. Кожному студенту потрібно проявляти

аналітичний підхід - подумати над тим, що є предметом конституційно-процесуального регулювання в тій чи іншій галузі суспільних відносин, чому виникла саме та сукупність норм, яка відображена в правовому акті, чиє вона повною або містить прогалини, від чого слід було б відмовитися і що додати. Такий підхід допоможе студенту краще зрозуміти процес створення законодавства, яке регулює конституційно-процесуальні відносини, а також можливості свого впливу на його вдосконалення - в якості громадянина і майбутнього фахівців.

*«Хто стане говорити промови, другому не перебивати,
але дати закінчити і потім другому говорити,
як чесним людям належить, а не як бабам – торговкам»*

Законодавство і література для підготовки до занять з всіх тем.

Законодавство:

1. Конституція України ВВРУ (1996 , №30 , ст. 141 із наступними змінами)
2. Виборчий кодекс України (ВВРУ 2020 №7-9 , ст..48 Р.3 , ст. із змінами)
3. Регламент Верховної Ради України (ВВРУ 2010 , № 14-17 , ст..133 із змінами)
4. Кодекс адміністративного судочинства України (ВВРУ 2017, №48, ст. 36 із змінами)
5. ЗУ « Про адміністративну процедуру» від 13 червня 2022р.
6. ЗУ «Про судовий збір», (ВВРУ 2012, № 14, ст.87 із наступними змінами).
7. ЗУ «Про санкції», (ВВРУ 2014, № 40, ст.2618 із наступними змінам)
8. ЗУ « Про ЦВК» (ВВРУ 2004р., № 36, ст.448 із наступними змінами)
9. ЗУ «Про Державний реєстр виборців» (ВВРУ 2011, № 5, ст.34 із наступними змінами).
10. Конституція України у судових рішеннях. К:Юрінком Інтер, 2011, 432с.
11. Постанова №9 Пленуму ВСУ від 1 листопада 1996р. «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя»
12. Коментар до Конституції України. К: 1996,2003,2011 та інші коментарі.

Підручники та навчальні посібники:

1. Совгиря О.В. Конституційно-процесуальне право як навчальна дисципліна : перспективи формування. Вісник КСУ №4/2015,с. 142-146.
2. Теліпко В.Е. Конституційне та конституційно-процесуальне право України: навч. посіб. К.2009, 568с.

3. Барський В.Р. Конституційно-процесуальне право. В кн. «Проблеми сучасної конституціоналістики» К. 2011, с. 191-225.
4. Лисенков С Л. Основи конституційно-процесуального права України» К. 2007, с.168.
5. Скрипнюк О.В. Конституційно-процесуальне право України. Курс сучасного конституціонування України. К. 2009, с.433-447.
6. Бориславський Л.В. Про потребу в новій навчальній дисципліні. «Конституційно-процесуальне право України». В кн. «Наук конституційно права України: сучасний стан та напрямки розвитку». Матеріали виступів учасників круглого столу. Право 2009,с. 108-116.
7. Бисага Ю.М., Гомонай В.В., Чечерський В.І. Конституційно-процесуальне право України. 2006, с. 256.
8. Словська І.Є. Конституційно-процесуальне право України: навч. посіб. Чернівці, 2010, с. 140.

Керівник курсу Л. Бориславський

*Скажіть, яке покоління молоді Ви виховуєте
і я Вам скажу, яку державу Ви Будуєте
(Платон)*

Тема 1: Конституційно-процесуальне право України як галузь права.

Питання для обговорення:

1. Конституційно-процесуальне право України: поняття, предмет процесуального регулювання.
2. Методи конституційно-процесуального регулювання.
3. Конституційно-процесуальні норми: поняття, зміст, особливості, види.
4. Конституційно-процесуальні відносини: поняття, зміст, суб'єкти і об'єкти, особливості та підстави виникнення і припинення.
5. Джерела конституційно-процесуального права України.
6. Тенденції становлення і розвитку конституційно-процесуального законодавства в Україні.

Законодавство і література для підготовки до теми:

1. Конституція України ВВРУ (1996 , №30 , ст. 141 із наступними змінами)
2. Виборчий кодекс України (ВВРУ 2020 №7-9 , ст..48 Р.3 , ст. із змінами).
3. Кодекс адміністративного судочинства України (ВВРУ 2017, № 48, ст. 1136 із змінами).
4. 4. Кримінальний кодекс України (ВВРУ 2001 , ст..25-26 , ст.. 131 із змінами)
5. Регламент Верховної Ради України (ВВРУ 2010 , №14-17 , ст.. 133 із змінами).
6. Статути територіальних громад , Регламент роботи ради.
7. Федоренко В.Л. Матеріальне і процесуальне право як складові системи конституційного права України. Адвокат, 2008р., №11.

8. Федоренко В.Л. Утвердження процесуального конституційного права як запорука дієвості принципу верховенства права в Україні. Право України 2010, №3.
9. Рабінович П.М. Поняття процесуального права та його місце в структурі права України - Адвокат, 2004 , № 8.
- 10.Савчин М.В. Конституційна юстиція у системі конституційно-процесуальних відносин . К. 36. Наук.
- 11.Шляхтун П.П. Конституційно-процесуальне право. Конституційне право. Словник термінів К.Либідь,2005,с.218-43
- 12.Кампо В.М. Конституційно-процесуальне право. Юридична енциклопедія 1-6 т. Т.3 К.2001,с.288.
- 13.. Приходько Х. Предмет конституційного процесуального права України: до питання про визнання Юридична Україна, 2008, №8 , с.13.
- 14.Приходько Х.В. Конституційне процесуальне право : деякі термінологічні аспекти аксіологічно-понятійного апарату. Бюлетень МЮУ 2008 , №1 , с.52-61.

Керівник курсу Л. Бориславський

*«Якщо в державі є певне право,
але відсутній механізм його реалізації
це не може бути виправданням для неї»*

**Тема 2: Правові питання теорії конституційно-процесуального
права України.**

Питання для обговорення:

1. Конституційно-правова характеристика понять, які використовуються в конституційно-процесуальному праві України: процес, правова форма. Оптимальність процесу.
2. Процедурність процесу (поняття, правова процедура).
3. Стадійність (етапність) процесу (стадія, етап, період).
4. Строковість процесу (поняття, види, початок і перебіг).
5. Докази конституційно-процесуальному праві України.
6. Реалізація як процес.

Законодавство і література для підготовки до теми:

1. Конституція України (ВРУ 1996р. ,№30, ст.141 із змінами).
2. Вибірчий кодекс України (ст. 4,5,69). ВВРУ 2000, №7, №8, №9, ст. 43 зі змінами.
3. Барський В.Р. «Конституційно-процесуальна форма». Юридичний вісник 2000 р.№1 ст.63-67
4. Бориславський Л.В. «Форми реалізації конституційно-правових норм». Вісник Львівського університету, серія юридична 2000, Випуск 35, 146-179
5. Бориславський Л.В. «Державно-процесуальні строки». Поняття, види. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали II регіональної конференції. 1996р. ст.. 139-141.
6. Бориславський Л.В. Теоретичні і практичні питання реалізації

Конституції України. Матеріали регіональної наукової-практичної конференції. Л. 2003, с. 121 -122.

7. Перепилюк В. Конституційні процедури. Державне процесуальне право «Чернівці» Рута, 2004 р.
8. Курильов С. Проблеми процесуальної форми в конституційному праві України. Підприємництво , господарство і право. 2007, №10 с.3-7.
9. Приходько Х.В. Проблеми доцільності виокремлення конституційного процесу як самостійного виду юридичного процесу. Бюлетень МЮУ, 2008, № 5, с. 15 -22.
10. Бориславський Л.В. Про потребу в новій навчальній дисципліні «Конституційно-процесуальне право України». В кн. Науки конституційного права України: сучасний стан та напрямки розвитку. Право Х.2009 , с.108- 116.

Керівник курсу Л. Бориславський

*« Ми відродимося з ґрунту, напоєного кров'ю наших предків,
що полягли в боротьбі за волю України»
(Микола Міхновський)*

*Народ, який не створив власної держави,
Є поза історичною людяністю
(Гегель)*

Тема 3: Державотворчий процес в Україні

Питання для обговорення:

1. Державотворчий процес в Україні: поняття, суб'єкти і об'єкти, принципи державотворення. Рішення і акти державотворення
2. Міжнародно-правові умови та вимоги щодо процесу державотворення
3. Фактори, які впливають на процес державотворення
4. Припинення (розпад) Союзу РСР та проголошення незалежності
бувшими союзними республіками
5. Проголошення незалежності України та створення самостійної
української держави-України. Стадії державотворення. Етапи та
періоди в процесі державотворення. Перехідний період.
6. Державотворчі питання у зв'язку з збройною агресією рф.
Післявоєнний період.

Законодавство і література для підготовки до теми:

1. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990р.
2. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991р.
3. Договір про утворення СРСР 29-30 грудня 1922 р.
4. Постанова Верховної Ради УРСР від 31 жовтня 1990 р. «Про реалізацію
Декларації про державний суверенітет України у сфері відносин з

радянськими республіками» (ВВРУ 1990р.).

5. ЗУ «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991р. (ВВРУ 1991р., №46, ст. 617).
6. Угода про створення співдружності незалежних держав від 8 грудня 1991р.ГУ 1991р. 10 грудня.
7. ЗУ «Про державний кордон України від 4 листопада 1991р.
8. ЗУ «Про основи національного спротиву» від 16 липня 2021 р.
9. ЗУ « Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції (ВРУ 2014, № 44,ст.2040 із наступними змінами).
- 10.ЗУ «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях».
11. Постанова КМУ від 20 березня 2022 р. «Порядок визначення шкоди та збитків завданих Україні внаслідок збройної агресії РФ» (ОВУ 2022, № 26, ст. 1413 зі змінами).
12. Указ ПУ «Про нікчемність актів, що порушують суверенітет та територіальну цілісність України» від 4 жовтня 2022 року (визнати Указ ПРФ від 17 березня 2014 та інші нікчемними).
- 13.ЗУ «Про статус Автономної республіки Крим» від 29 квітня 1992р. (ВВРУ 1992р., №30,ст.419).
14. Постанова Верховної Ради України від 12 березня 1991 р. «Про порядок тимчасової на території дії окремих актів законодавства СРСР (до ухвалення нових)
- 15.Указ Президента України «Про невідкладних заходи з проведення реформи та зміцнення держави» від 8 листопада 2019р.
16. ЗУ «Про оборону України» ВВРУ 2000, № 49, ст.420 із наступними змінами.
17. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 Затв. Указом ПУ 27 вересня 2021р.
18. ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» ВВРУ 2015, № 28, ст.250 із наступними змінами.

- 19.ЗУ «Про національну безпеку України» ВВРУ 2018, № 31, ст.241 із наступними змінами.
20. Бориславський Л.В. Деякі міркування з приводу державотворчого процесу. В кн. « Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні». Матеріали І регіональної конференції. Л. 1995, с. 14-16.
21. Стецюк П. Офіційна назва держави: конституційно-правова характеристика. Правова держава. К.2004, вип.24, с. 147-154.
22. Бориславський Л.В. Деякі міркування з приводу конституційного-процесу. В кн. Концепція розвитку законодавства України. Матеріали науково-практичної конференції. К. 1996, с.139-141.
23. Бориславський Л.В. Державотворчий процес в Україні. В кн. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали третьої регіональної наукової конференції. Л. 1997, с.66-68.
24. Барський В.Р. «Конституційно-процесуальна форма». Юридичний вісник 2000 р., № 1, ст. 63-67.
25. Бугайський Януш. Неспроможна держава. Інструкція з розшматування Росії – К. 2022.

Керівник курсу Л. Бориславський

*Обирати собі уряд має право лише той народ,
який завжди в курсі всього, що відбувається
(Джефферсон)*

**Тема 4: Порядок і процедура здійснення народного волевиявлення
в Україні.**

Питання для обговорення:

1. Конституційно-правові форми здійснення народного волевиявлення в Україні.
2. Виборчий процес в Україні: поняття, засади, суб'єкти, строки, публічність і стадійність процесу.
3. Організація роботи органів державної влади під час виборчого процесу.
4. Конституційно-правова характеристика стадій виборчого процесу.
5. Референдний процес в Україні (поняття, формування питань, сумніви щодо предмету референдуму, суб'єкти ініціювання, призначення та проголошення референдумів.
6. Правовий аналіз стадій референдного процесу.
7. Інші форми безпосередньої демократії.

Законодавство і література для підготовки до теми:

1. Конституція України (ВРУ 1996р., №30, ст.141 із змінами).
2. Виборчий кодекс України. ВВРУ 2000, №7, №8, №9, ст. 43 зі змінами.
3. ЗУ «Про всеукраїнський референдум» від 26 січня 2021р.
4. ЗУ «Про ЦВК» (ВВРУ 2004р., №36, ст.448 із наступними змінами)
5. ЗУ «Про Конституційний Суд України» (ВВРУ, 2017р., №35, ст.376)
6. ЗУ «Про політичні партії в Україні» (ВВРУ, 2001р., №23, ст.118 із наступними змінами).
7. ЗУ «Про запобігання корупції» (ВВРУ, 2014р., №49, із наступними

змiнами.

8. Положення про єдину систему опрацювання звернень. Затв. пост. КМУ від 27 листопада 2019. УК 10 грудня 2019. Указ Президента України від 15 січня 2000р. «Про проголошення q всеукраїнського референдуму за народною ініціативою» (ГУ 18 січня 200р.)
9. Висновок Венеціанської Комісії щодо Закону України «Про всеукраїнський референдум»: прийнятий Радою з демократичних виборів на її 45 засідання 13.06.2013р.
10. Рішення КСУ від 27 березня 2000р. (справа про всеукраїнський референдум за народною ініціативою).
- 11.Рішення КСУ від 15 жовтня 2008р.(справа про проголошення Президентом України всеукраїнського референдуму за народною ініціативою).
- 12.ЗУ “Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб” (ВВРУ 2015р.,№1,ст.1)
13. Бориславська О.М. “Поєднання форм безпосередньої демократії здійсненні місцевого самоврядування в Україні. Вісник Львівського національного університету. Серія юридична, 2005р., випуск 38, с. 168-173.
14. Бориславський Л.В. «Загальні засади конституційного ладу: принцип народовладдя та форм його здійснення» Вісник Львівського національного університету. Серія юридична,2002р, вип..37, с. 207-212
- 15.Метченко М. Загальнотеоретичні засади діяльності органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування в Україні. Право України 2000,№7.
16. Книгін К. «Реалізація народного волевиявлення, вираження в рішеннях всеукраїнських референдумів: окремі проблеми. Право України, 2003р., №8,с.44-47.
17. Лінецький С. «Проблеми вдосконалення законодавства про референдум». Юридичний вісник України, 1999р.,№14.
18. Савенко М. «Конституційний контроль за виборами і

референдумами» 1998р.,№1, с.62-70.

19. Фрицький Ю. “Пропорційна система виборів до Верховної Ради України” (оціночний аспект). Право України 2006, №4.
20. Безгін В. «Повоєнні вибори» ГУ 8 листопада 2023 р.
21. Магера А. «У післявоєнний період для України будь – яка інша система виборів, ніж пропорційна, буде небезпечною» ВЗ газета 25 – 31 травня 2023 р.
22. Магера А. « Як гарант дотримання Конституції президент не повинен закликати до її подушення та ігнорування» ВЗ 31 серпня – 6 вересня 2023 р.

Керівник курсу Л. Бориславський

*Кожний парламент вважає, що він чудесно би правив країною якщо би громадяни йому перешкоджали.
(В. Швобель)*

Тема 5: Конституційно-процесуальні основи здійснення державної влади в Україні

Питання для обговорення:

1. Конституційно-процесуальні основи діяльності Президента України як глави держави.
2. Конституційно-процесуальні основи здійснення влади Верховної Ради України як парламенту.
3. Конституційно-процесуальні основи здійснення влади Кабінетом Міністрів України та іншими органами виконавчої влади.
4. Конституційно-процесуальні основи здійснення влади органами судової влади.
5. Конституційно-процесуальні основи здійснення влади через органи місцевого самоврядування.

Законодавство і література для підготовки до теми:

1. Конституція України (ВРУ 1996р. ,№30, ст.141 із змінами).
2. Регламент Верховної Ради України. ВРУ 2010, № 14-17, ст.132 із змінами.
3. ЗУ «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 р.
4. ЗУ «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 р.
5. Постанова КМУ від 01.02.2019 р. «Про Регламент Кабінету Міністрів України», ОВУ.
6. ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні ВРУ» 1997, №24, ст. 170 зі змінами.
7. Рішення КСУ щодо здійснення державної влади.
8. ЗУ «Про Конституційний Суд України із змінами та доповненнями».
9. Регламент КСУ.
10. ЗУ «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12.02.2015 р.
11. Регламент Вищої ради правосуддя.
12. ЗУ «Про організацію і порядок діяльності Верховної Ради України» від

04.09.2008 р.

13. Ющик О.І. Теоретичні основи законодавчого процесу. Мон. К. Парлам. Вид-во 2004.
14. Перерва Ю.М. Законодавчі процеси в Україні. Автореф. К. 2009.
- 15.ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. зі змінами.
16. ЗУ «Про Вищу раду правосуддя» від 21.12.2016 р.
17. ЗУ «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 р. із змінами.
18. Скомороха В.С. Конституційний Суд України в механізмі державної влади. Автореф. Х. 2001.
19. Шаповал В.М. Конституція і виконавча влада. К. Юрінком Інтер, 2004.
20. ЗУ «Про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України» від 15 січня 2009, Голос України 2009, 21 березня.
21. ЗУ «Про визначення порядку обчислення скликання Верховної Ради України» від 1 лютого 2000. Урядовий кур'єр 2000, №29, 16 лютого.
22. Рішення КСУ від 17 жовтня 2002, №17 рп/2002 щодо повноважності Верховної Ради України. ОВУ 2002, №44, ст. 2045.
23. Положення про помічника-консультанта народного депутата України, затверджене Постановою ВРУ від 13 жовтня 1995 р., зі змінами ВВРУ 1995, №37.
24. Бері В. Регламент Верховної Ради України – процедурно-правова основа реалізації функцій парламенту. Право України, 2005, №11.
25. Мудра О. Роль комітетів ВРУ у законодавчому процесі. Право України 2000, № 12.
26. Сушкова Х.В. Конституційно-правові форми реалізації представницької функції ВРУ. Бюлетень МЮУ, 2007, № 4.
27. Фрицький Ю. Парламент України – Верховна Рада та його роль у реалізації законодавчої влади. Право України, 2007, № 7.
28. Нормотворча діяльність Президента України та її нормопроєктне забезпечення. Мон. К. НАДУ, 2011.

Керівник курсу Л. Бориславський

*Спікер: подібне служителю, який під час кориди стоїть у фіртки,
впускаючи і випускаючи чергового бійця
(Н.Хольнтон)*

**Тема 6: Розгляд і прийняття рішень Верховною Радою України
за спеціальними процедурами**

Питання для обговорення:

1. Процес прийняття державних рішень.
2. Затвердження ДБУ та внесення змін до нього, контроль за його виконанням.
3. Розгляд законопроектів про внесення змін до Конституції України.
4. Розгляд питань щодо складання присяги, заслуховування послань Президента України.
5. Розгляд питань про затвердження указів, надання згоди, призначення, обрання на посади, звільнення з посад, дострокове припинення повноважень.
6. Процес розгляду питань про притягнення до конституційно-правової відповідальності та дача згоди на притягнення до юридичної відповідальності суб'єктів з особливим конституційно-правовим статусом.
7. Процедури зумовлені рішення Конституційного Суду України.

Законодавство і література для підготовки до теми:

1. ЗУ «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпичмент)» УК 25 вересня 2019р.
2. ЗУ «Про комітети Верховної Ради України» ВВРУ 1995р. із змінами.
3. Кримінальний кодекс України, ВВРУ 2001, № 14-17, ст. 131 із змінами.
4. Рішення КСУ №6 рп/2008 від 16 квітня 2007р.(справа про прийняття Конституції та законів України про референдум).
5. Рішення КСУ №19 рп/2003 від 10 грудня 2003р.(справа недоторканість та імпичмент Президента України).
6. Рішення КСУ №7 рп/2000 від 27 квітня 2000р. (справа про тимчасове виконання обов'язків посадових осіб).

7. Рішення КСУ №3 рп/ 2001 від 5 квітня 2001р.(справа про податок).
8. Постанова ВРУ «Про висловлення недовіри Пацкану В.В.» від 10 квітня 2023р. (члена РП – Голову Рахункової палати).
9. Актуальні проблеми законодавчої діяльності К. 1998р.
10. Мартинюк Р. Інститут імпідменту в Україні: вади вітчизняної моделі. Право України, 2008, №2.
11. Макаренко О. Конституційний порядок надання ВРУ згоди на обов'язковість міжнародних договорів України. Право України, 2007, №6.
12. Ковальчук А. Законодавчі проблеми бюджетного процесу в Україні. Право України, 2005, №3, с.31-34.
13. Мотринєць С. Парламентський регламент правової процедури Юридичний вісник 2013/Зс. 51-57.
14. Маркуш М. Регламент Верховної Ради України: Конституційний аспект. Вісник, 2009р.

Керівник курсу Л. Бориславський